



Vrienden In Flanders Fields Museum

Driemaandelijkse nieuwsbrief  
Afzendadres: Documentatiecentrum,  
Janseniusstraat 9, B-8900 Ieper  
Afgiftekantoor 8900 Ieper 1 - P3A9021

België - Belgique  
P.B.  
8900 Ieper 1  
BC 6308

VIFF *flash*

september – oktober – november 2009

32.1

## REDACTIONEEL

Dit nummer is een beetje het "Harry Patch"-nummer. De zeer hoogbejaarde laatste Britse oud-strijder uit de oorlog die alle oorlogen zou klein krijgen, is niet meer. Chris Spriet schetst straks de levensloop van de veteraan die om Passendale streed en zijn ervaringen pas op zeer hoge leeftijd met ons deelde.

Precies een weekje voordien ging die andere getuige Henry Allingham voor eeuwig rusten.

Het doet ons toch wel iets, hun overlijden. Vermoedelijk is het de mix van verbazing omdat ze de kaap van honderd wisten te overstijgen nadat ze de gruwelijke oorlogsperiode toch maar hadden overleefd én hun frêleheid. We koesterden hen alsof ze onsterfelijk waren.

Straks is er echt wel geen overlevende meer uit de eerste wereldbrand. Dit hoeven we niet als een verlies te ervaren. We zijn in het bezit van ontelbare getuigenissen onder de vorm van dagboeken van burgers en militairen, beeld- en klankmateriaal, poëzie en proza, kunstwerken, monumenten, begraafplaatsen en sites om de herinnering levend te houden. Zo zit in de periode die ons allen boeit, toch nog leven na de dood.

(P.Br.)



<u>Redactie</u>	Patrick Bracke, <a href="mailto:patrick.bracke@gmail.com">patrick.bracke@gmail.com</a>
<u>Verantw. uitgever</u>	Gilbert Ossieur, <a href="mailto:gilbert.ossieur@skynet.be">gilbert.ossieur@skynet.be</a> Wieltje 11, 8900 Ieper
<u>Bijdragen</u>	Patrick Bracke, <a href="mailto:patrick.bracke@gmail.com">patrick.bracke@gmail.com</a> Freddy Rottey, <a href="mailto:frottey@yahoo.com">frottey@yahoo.com</a> Chris Spriet, <a href="mailto:chris_spriet@hotmail.com">chris_spriet@hotmail.com</a> Roger V. Verbeke
<u>Vorm</u>	B.AD

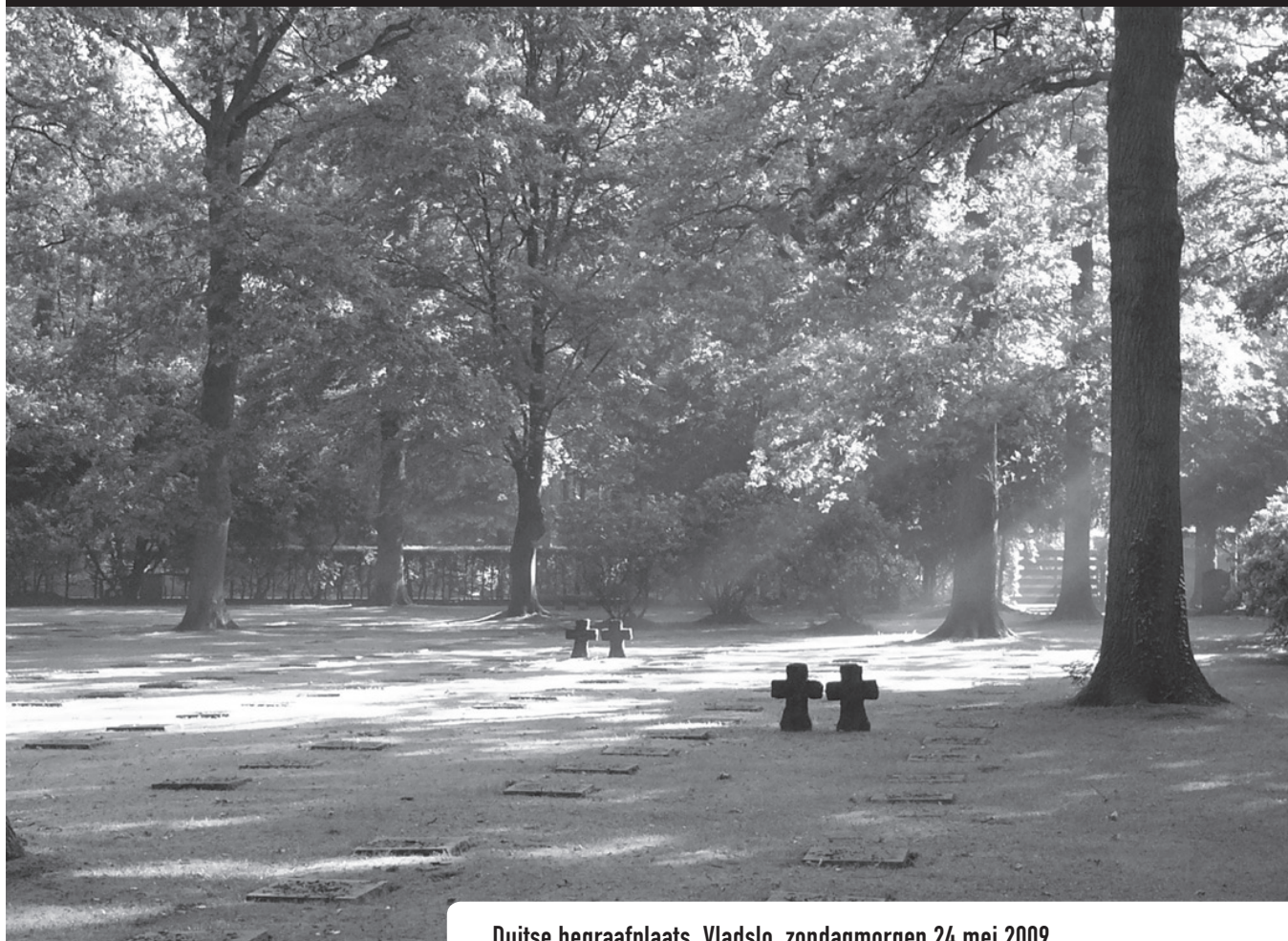
Auteurs zijn verantwoordelijk voor hun tekst. Voor gehele of gedeeltelijke overname is toestemming van de auteur vereist.

Deadline voor volgende aflevering: 4 november 2009.

Mail uw bijdrage naar [flash@vriendeninflandersfields.be](mailto:flash@vriendeninflandersfields.be).

Postadres VIFF: Documentatiecentrum  
Janseniusstraat 9, B-8900 Ieper  
057 / 23 94 50

[www.vriendeninflandersfields.be](http://www.vriendeninflandersfields.be)  
[info@vriendeninflandersfields.be](mailto:info@vriendeninflandersfields.be)



**Duitse begraafplaats, Vladslo, zondagmorgen 24 mei 2009**

© 2009, Jan Jonckheere - Anne Sabbe, jonckheere.jan@skynet.be

*Deze fotorubriek staat open voor iedereen met een fotografisch oog. Het onderwerp van de foto dient verband te houden met de Eerste Wereldoorlog of de vredesgedachte. U kan uw foto in digitaal formaat (minimum 300 dpi) sturen naar [flash@vriendeninflandersfields.be](mailto:flash@vriendeninflandersfields.be). Hou er rekening mee dat we de foto in grijswaarden afdrukken.*



Vrienden In Flanders Fields Museum

# “Time-honoured guests”

## Bij de dood van Harry Patch (1898–2009)

Harry Patch, Groot-Brittanniës allerlaatste overlevende uit de loopgraven van de Grote Oorlog, overleed zaterdag 25 juli jl. De aanvankelijk weerspannige soldaat groeide allengs uit tot een krachtige ooggetuige van de oorlogsgruwel en een symbool van een verloren generatie. Patch, die 111 werd, raakte gewond in 1917 in de Slag om Passendale, die hij herinnerde als “mud, mud and more mud mixed together with blood.”

“Wie je vertelt dat ze in de loopgraven geen angst hadden, het zijn sakkerse leugenaars: je was geen moment zonder angst,” getuigt Patch in het boek *The Last Fighting Tommy*, dat hij schreef samen met BBC-vorser Richard van Emden. Patch’ dood werd zowel bij Eerste Minister Gordon Brown als Koningin Elizabeth II en Prins Charles op eerbetoon onthaald. “De edelste van een generatie, die ons met nog grotere kracht oproept om te getuigen dat «We Will Remember Them»,” «Wij zullen hen gedenken», verklaarde Brown.

Harry Patch was een van de laatste levenslijnen die het nageslacht verbond met de oorlog “die aan alle oorlog een einde zou maken”, maar die ongeveer 20 miljoen mensen eiste in jarenlange gevechtsactiviteiten tussen de Geallieerden en Duitsland en zijn verbonden.

In Frankrijk of Duitsland zijn de laatste oorlogsveteranen intussen eveneens van het toneel verdwenen. De laatste bekende U.S.-veteraan is Frank Buckles uit Charlestown, West Virginia, 108, die in Frankrijk ambulancechauffeur was voor het Amerikaanse leger.

Vooraleer hij 100 jaar werd, had Patch nooit over zijn oorlogservaringen gesproken. Zodra hij dat deed, liet hij er geen twijfel over bestaan dat de slachting waar hij deel van had uitgemaakt, ongerechtvaardigd was. “Ik ontmoette eens iemand die aan de Duitse kant had gestaan en we deelden dezelfde mening:

we vochten, we hielden op en we waren vrienden,” zei hij in 2007. “Het was het niet waard.”

Geboren in Zuid-West-Engeland op 17 juni 1898, was Patch loodgieter in opleiding toen hij tot de dienst werd gesommeerd in 1916. Na zijn opleiding werd hij de loopgraven ingestuurd als mitrailleur in The Duke of Cornwall’s Light Infantry.

Het vijfkoppige Lewisteam had een pact om te proberen geen vijandige soldaten om te brengen maar naar hun benen te mikken tenzij het zaak was te doden of gedood te worden, zei hij.

Patch was betrokken bij de Derde Slag om Ieper; het offensief vatte aan op 31 juli 1917 en op drie dagen na regende het de hele augustusmaand. Niet voor 6 november lukte het de Britse en Canadese legers de acht kilometer te overbruggen die nodig waren om wat er overbleef van het dorpje Passendale in te nemen. De tol beliep een onthutsende 325.000 slachtoffers langs geallieerde en 260.000 langs Duitse zijde.

Voor Patch was de oorlog eerder afgelopen, op 22 september, toen hij zwaar geraakt werd door shrapnel, die drie van zijn maats uit de mitrailleurploeg het leven kostte.

“Mijn reactie was verschrikkelijk; het was alsof ik een deel van mijn leven verloor,” verklaarde hij.

“Ik had de kerels uit de ploeg helemaal in mijn hart gesloten, ik aarzel om het woord liefde in de mond te nemen. Je kon met die gasten over vanalles en nog wat praten. Weet je, die jongens waren dag en nacht in je buurt, je deelde alles met hen en je praatte over vanalles.”

Zonder fout beschouwde hij die datum als zijn Herinneringsdag in plaats van de nationale herdenking rond Wapenstilstanddag.

Met de andere overlevende uit het Lewisteam kwam hij overeen dat ze met



© Talbot House, met dank aan Jan Louagie

de nabestaanden van hun kameraden nooit enig woord zouden wisselen over het voorval. “Je moet weten, er bleef niets over, niets dat begraven moest worden, en ik stel me voor dat ze dat niet zouden hebben willen weten,” zei hij.

Patch herinnerde zich dat hij de beroering die zijn dorpje Combe Down bij Bath in het zuidwesten van Engeland overweldigde toen de oorlog in 1914 uitbrak, aan zich voorbij liet gaan.

“Ik verwelkomde de oorlog geenszins, en voelde geen ogenblik de behoefte me in khaki te hijsen en daar te gaan vechten alvorens het ‘met Kerst allemaal weer voorbij zou zijn’”.

Zijn prangendste oorlogsherinnering was toen hij op een kameraad stootte wiens torso door shrapnel opengereten was. “Maak komaf met me,” smeekte de soldaat, zo herinnert Patch zich. De jongen gaf de geest vooraleer Patch zijn revolver kon trekken.

“Ik was bij hem die laatste 60 seconden van zijn leven. Er kwam één woord over zijn lippen – ‘Moeder’. Dat ene woord spookte me al 88 jaar door de geest. Ik zal het nooit vergeten.”

Toen hij zelf gewond raakte, waren de ziekenverzorgers door hun voorraad pijnstillers geraakt, maar hij stemde in

met de ingreep om de granaatsplinters uit zijn maagstreek te verwijderen.

“Met z'n vieren pakten ze me vast, een bij iedere arm, een bij ieder been, en de arts begon zijn werk,” herinnert hij zich. “Ik had hem nog gevraagd hoeveel tijd hij nodig had; “twee minuten”, zei hij, maar in die twee minuten had ik hem verdomd zelf dood kunnen maken.”

Na het einde van de oorlog pakte Patch zijn baan als loodgieter weer op, trouwde, bracht een gezin groot en hield zijn oorlogservaringen voor zich tot het begin van deze eeuw. Hij overleefde drie vrouwen en zijn beide zoons. Tijdens de Tweede Wereldoorlog nam Patch dienst in het vrijwilligersbrandweerkorps en hielp bij reddings- en bluswerken bij de Duitse bomaanvallen. De laatste jaren werden hij en zijn afnemende kring medeoverlevenden even aandoenlijke als vaak gefêteerde symbolen van het conflict.

De laatste jaren waren Patch en twee andere veteranen – voormalig vliegenier Henry Allingham en marinier Bill Stone – bij herhaling te zien op herdenkingsactiviteiten in Ieper en in Londen, onder meer om de 90ste verjaaring bij te wonen van het einde van de oorlog op het elfde uur van de elfde dag van de elfde maand in 1918. De drie broodmagere mannen in rolstoelen legden te dien gelegenheid kransen van poppies neer aan de Menenpoort en het monument van de Cenotaph.

Stone stierf eerder in januari. Allingham, die naar verluidt 's werelds oudste man werd, overleed een week voor Patch, op 18 juli, op de ‘gezegende’ leeftijd van 113 jaar. Op een herdenkingsplechtigheid in 2007 getuigde Patch dat hij “met uiterste nederigheid de taak van vertegenwoordiger van een generatie op zich nam.”

“Vandaag is niet aan mij besteed. Waar het om gaat zijn de talloze miljoenen die niet thuiskwamen zonder dat hun leven op een of andere manier was verwoest. Zij zijn de helden,” verklaarde hij, en “evenzogoed is het belangrijk dat we diegenen gedenken die hun leven gaven aan beide kanten.”

Patch werd op 6 augustus begraven in de kathedraal van Wells (Somerset), waar hij zijn laatste levensjaren doorbracht. De bisschop van Wells hoopte dat de uitvaart een “gebed voor vrede en verzoening” zou worden. (C.S.)

*Geraadpleegd:*

*“The Last Fighting Tommy: the life of Harry Patch, the only surviving veteran of the Trenches”, door Harry Patch en Richard van Emden.*

*“Britain’s Last Tommies. Final memories from soldiers of the 1914-18 War in their own words”, door Richard van Emden.*



## Omtrent Gabrielle PETIT (20 februari 1893 – 1 april 1916)

### Rechtzetting:

In VIFFflash 31, pagina 4, regel 9 is een fout geslopen! Mathilde Desmet is niet uit Boekhoute afkomstig, maar uit Gent.

### 5. Gabrielle. (2)

Op SS Kopenhagen die haar op 22 juli van Rotterdam eveneens naar Folkestone moet brengen, naar een hereniging met haar verloofde, raakt ze in gesprek met een Britse officier. Die weet haar ervan te overtuigen dat haar diepgewortelde haat tegen de Duitsers een geschikte uitlaatklep kan vinden in spionage voor haar vaderland. En bovendien wordt het goed betaald!

In Folkestone rekruteerde de British Intelligence Service kandidaat-spionnen bij de passagiers van de vele boten die er vanuit het continent aanmeerden.

De Britten runden drie spionagenetwerken: twee ervan hingen af van het Algemeen Hoofdkwartier van het Leger (Folkestone: Major Cecil Cameron (\*), Londen: Major Ernest Wallinger) en een derde, vanuit Nederland geleid door Captain Richard Bolton Tinsley, ressorteerde onder het Ministerie van Oorlog.

Op 24 juli 1915 schrijft Gabrielle uit Folkestone aan Maurice: *Je voulais aller te retrouver, cher et bon fiancé, seulement, on m' a proposé autre chose. Plus tard, tu sauras et tu m' approuveras. Nous serons séparés pour une même cause.*

Die autre chose is een uitnodiging voor een afspraak met British Intelligence in het Empire Hotel, St. Martin's Lane 65 in Londen. Ze krijgt gedurende een paar weken opleiding in spoorwegspionage van luitenant-instructeur Joseph Ide, een Brusselaar in dienst bij Ernest Wallinger.

De opdracht van een spoorwegspion is heel nauwkeurig omschreven.

I. Positie van de troepen.

a) Waar bevinden de troepen zich en wanneer zijn ze waargenomen?

b) Hoe groot is de getalsterkte per wapen en hoe heeft de waarnemer de schatting gemaakt?

c) Zijn het actieve troepen, Landwehr of Landsturm? Zijn ze oud of jong?

d) Wat zijn de nummers van de regimenten, de kleur van uniformen en revers? Zijn de uniformen nieuw of versleten? Ook melden als er geen nummers zijn! Welke kleuren hebben de vaandels en de wimpels aan de lansen? Wat is het kaliber van de kanonnen?

e) Geef details over de insignes van de troepen (op hoofddeksels, kraag van tunieken of schouderstukken), ook letters, nummers en vlaggen op de konvooiën.

f) Waar zijn de generale staven gekantonneerd?

g) Wat is het moreel van de troepen?

h) Hoeveel gewonden zijn er? Zijn de hospitalen vol of leeg?

NB: Altijd de troepen onderverdelen in infanterie, artillerie of andere.

### II. Troepenbewegingen

a) Waar zijn de troepen gezien, op welke datum was de doortocht en welke richting gingen ze uit?

b) Gebruikten ze de gewone weg of de spoorweg? Indien via de gewone weg, geef de getalsterkte per wapen op en vermeld hoe de schatting is gebeurd: tellen van de manschappen, duur van de doortocht, lengte van de kolonne. Wat zijn de nummers van de regimenten? Geef details over kleding die identificatie mogelijk maken. Indien per spoor, meld het aantal treinen en geef zo nauwkeurig mogelijk details van kleding om identificatie te vergemakkelijken. Hier zijn kleuren van uniformen en vaantjes belangrijk.

c) Signaleer ook treinen met gewonden! Vermeld of de informatie komt “van horen zeggen” dan wel of de waarnemer zelf rapporteert.

Altijd opgeven: datum, plaats van waarneming, richting van beweging, manier van transport, globale getalsterkte en getalsterkte per wapen, nummers van regimenten etc...

Gabrielle verlaat Londen op 3 augustus 1915, niet zonder in een brief van 30 juli aan haar verloofde te melden: J' ai presque fini d' être un échantillon gratuit (\*\*). Ze reist naar Vlissingen waar ze twee weken bij E. Van Tichelen (\*\*\*) blijft. Ze is er klaar voor. Je m' en vais et à la grâce de Dieu, schrijft ze op 10 augustus. Via Roosendaal en Essen zet ze op 17 augustus weer voet op vaderlandse bodem. Ze stuurt twee brieven naar Maurice. De laatste. Van hem zal ze niets meer horen (\*\*\*\*).

Nog twee keer zou Gabrielle via Nederland naar Londen zijn gereisd, in november 1915 voor het laatst. Haar operatiegebied is de regio Doornik waar ze de troepenbewegingen in het oog houdt, met uitlopers naar Rijsel, Roubaix, Bergen, Namen..., ook Antwerpen en Turnhout. Op 18 augustus brengt ze mevrouw Collet op de hoogte van haar plannen en vraagt haar om wekelijks twee keer koeriers uit Vlissingen te ontvangen. In diverse vermommingen, vaak mannenkleden, doorkruist ze het bezette gebied. Twee keer per week gaat ze naar Doornik waar ze rond de middag aankomt om tegen de avond van de volgende dag weer te vertrekken. Ze neemt een kamer in hotel Au Kilo, Boulevard des Déportés, tegenover het station en brengt de nacht wakend door. Geen trein ontsnapt aan haar aandacht. Overdag gaat ze dikwijls als kindermisje met een neefje wandelen en noteert ondertussen nummers van regimenten op dunne papiertjes waar ze sigaretten mee rolt (die ze in geval van nood op kan roken). Ze verspreidt ook exemplaren van de clandestiene publicatie La Libre Belgique, werkt mee bij de ondergrondse postdienst Le Mot du Soldat (\*\*\*\*) en gaat actief op zoek naar personen die de grens met Nederland over willen, daarbij geholpen door haar vriendin Julia Kléber. Cabarets waar door de alcohol loslippige Duitsers te vinden zijn, schuwt ze niet. “Mademoiselle Legrand” bouwt een informatienetwerk uit en om mevrouw Collet geen nodeloos gevaar te laten lopen, centraliseert ze alles in twee

bemeubelde huurkamers op de eerste verdieping van de Schouwburgstraat (Rue du Théâtre) 19 (\*\*\*\*\*). In de eerste woont zogenaamd de Duitse luitenant Walter Henning en de inrichting is “mannelijk- militair” met een volledige set boven- en onderkleding, de initialen W. H. erop geborduurd, kaartenmateriaal op de tafel en een foto van een “geliefde”. De tweede, vol vrouwelijke accenten, is van dat lief. Walter en die geliefde zijn natuurlijk één en dezelfde persoon: Gabrielle Petit! Plichtsbewust stuurt ze haar rapporten via koeriers naar de Cereal Company in Vlissingen. Theodoor Broeckx uit Neerpelt, tot dan toe telkens trouw op post, daagt op 1 januari 1916 niet op...

(\*) Volgens Arthur Deloge was het rekruteringscentrum van Major Cecil Cameron onder de mom van een British Language School aan de Sandgate Road in Folkestone gevestigd

(\*\*) In zijn verhandeling “Voor het Duitse vuurpeloton...” citeert Jan Van der Fraenen uit het enige document dat in de map van Gabrielle Petit bij het FASP (Fonds Archives Services Patriotiques) bewaard wordt: het “Extrait des mémoires de Léopold Wartel” van 17 februari 1921. Een Duitser wordt er gevraagd naar de eigenlijke reden voor Gabrielle Petits terechtstelling en beweert dat het om een wraakactie ging voor de executie van Duitse spionnes in Frankrijk. In het bezette gebied waren op dat ogenblik verschillende vrouwen die op hun doodvonnis wachtten en “le Gouverneur Général ’s enquit de la qualité et de la moralité de chacune d’ elles, gracia plusieurs dames de la noblesse et de la bourgeoisie tandis que son choix s’ arrêta sur Gabrielle Petit parce qu’ elle était soumise aux contrôles de la police des mœurs et qu’ elle s’ adonnait à la cocaïne.” Niet bepaald de quasi-heilige waar de biografieën het zo uitgebreid over hebben. Ook Sophie de Schaepdrijver beschrijft in “De Grote Oorlog...” het vorige leven van Gabrielle als “jaren van wegzinken in de louche cafés van de hoofdstad” (p. 125). Nu lijkt ze met de nieuwe uitdagingen die haar wachten vast besloten het roer radicaal om te gooien.

(\*\*) E. Van Tichelen (*Monsieur Emile*): vanuit Groot-Brittannië leidt Major Ernest Wallinger de Londense spionagecel van het Algemeen Hoofdkwartier van het Leger. Inlichtingen in het bezette België verzameld, bereiken het neutrale Nederland (en verder de Britse Inlichtingendienst) via aldaar gevestigde filiales. De “Dienst D.P.” had Jules Baudringhien als contact in Nederland en Karel De Pauw (Bassevelde) als chef in België. De Boekhoutenaren Leonie Rammeloo, Emilie Schatteman en Isidoor Van Vlaanderen behoorden tot die organisatie. E. Van Tichelen was in Vlissingen de contactman van de “Dienst Pégoud”. Zijn “Cereal Company” was de dekmantel voor zijn spionage- en coördinatieactiviteiten. De “Dienst Stevens” (Pieter Stevens, Gent; contactpersoon in Nederland: Devroe) was een kleinere organisatie zonder eigen koeriers. De waarnemers bezorgden hun bevindingen via Camiel Peirs en Marie De Smet, koeriers bij de “Dienst Pégoud”, aan de geëigende bestemmingen. Aangezien Gabrielle Petit met E. Van Tichelen in contact was, lijkt het aannemelijk dat de “Dienst Pégoud” uiteindelijk het kanaal was waarlangs de informatie die ze ook via een eigen organisatie, de dienst Petit, bijeenbracht, bij de geallieerden terecht kwam. Het moet gezegd dat de diensten D.P., Pégoud en Stevens (losse contacten met elkaar onderhielden.

(\*\*\*\*) Maurice Gobert trouwde met Julienne Deschamps en ging in Sint-Agatha-Berchem wonen. Kort na de oorlog haalde hij bij Hélène, zus van Gabrielle, zijn brieven op uit vrees dat de hype rond Gabrielle de oorzaak zou kunnen zijn van openbaarmaking ervan.

(\*\*\*\*\*) Twee jezuïeten startten in januari 1915 deze dienst die ervoor zorgde dat Belgische soldaten aan het front post konden uitwisselen met hun families in bezet gebied.

(\*\*\*\*\*) In het kader van de grootschalige “stadsvernieuwingsprojecten” van Paul Vanden Boeynants / Charly De Pauw is de Rue du Théâtre samen met de oude Zennebedding opgegaan in de Boulevard Emile-Jacqmain.

## 6. Nikolaas Keurvers.

9 januari 1915. Of Mademoiselle Legrand thuis is, vraagt de man aan het meisje dat op zijn aanbellen de deur van nummer 61 aan de Antwerpsesteenweg openmaakt. “Hier woont alleen een Mademoiselle Petit,” zegt ze. “O ja, natuurlijk, Mademoiselle Petit, hoe kon ik me zo vergissen! Is ze thuis?” De man is Nikolaas Keurvers, uit Maastricht. Aan mevrouw Collet, die even later thuis komt, zegt hij dat hij belangrijke documenten van de Cereal Company voor juffrouw Petit bij zich heeft. Een nieuwe koerier die de plaats van Theodoor Broeckx heeft ingenomen, denkt mevrouw Collet en even verliest ze haar omzichtigheid en maakt een fout met verstreckende gevolgen: ze brengt Keurvers naar de Schouwburgstraat. Gabrielle, aanvankelijk heel wantrouwig, lijkt gerustgesteld wanneer Keurvers haar een paspoort op naam van Kindermans voorlegt en ook het juiste wachtwoord kent. Ze spreken af dat Kindermans/Keurvers elke woensdag de post komt ophalen. Wanneer Gabrielle voor de derde afspraak op woensdag 2 februari even na de middag in de Schouwburgstraat arriveert (ze komt uit Doornik), wachten drie mannen haar op. Een vuistslag in de maag velt haar zodra ze met de heren haar kamer betreedt. Bij de huiszoeking die volgt, nemen ze speciale inkten en potloden in beslag. Op hetzelfde moment houdt ook aan de Antwerpsesteenweg 61 een grijze auto halt: Duitsers voor een huiszoeking. Ze nemen moeder en twee zonen Collet mee, rijden naar de Schouwburgstraat en pikken daar Gabrielle op. Op de stoep slaat Nikolaas Keurvers het gebeuren gade.

## 7. Gabrielle. (3)

De gevangenis van Sint-Gillis is de bestemming. Gabrielle wordt opgesloten in cel 21 en op 9 februari een eerste keer ondervraagd. Ze houdt niet op de gehate Boches verwijten naar het hoofd te slingeren, ze daagt hen voortdurend met geschreeuw, gezang en gesneer uit en ze kunnen haar het zwijgen maar niet opleggen. Dankzij haar bemoeienissen

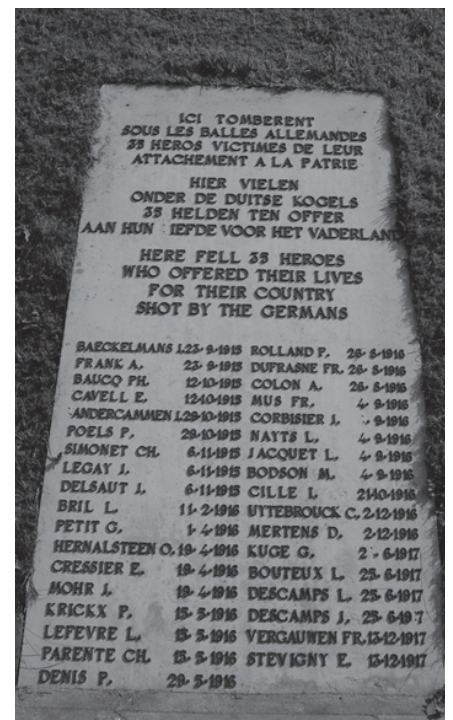


Ereperk der Gefusilleeren in Schaarbeek (foto's: Emmanuel Rottey)

brengt men mevrouw Collet naar het militair ziekenhuis in de Kroonlaan (Avenue de la Couronne) waar de beenwonde opgelopen bij haar arrestatie kan worden verzorgd. De ondervragingen grijpen deels in de gevangenis zelf, deels in de Kommandantur aan de Wetstraat (Rue de la Loi) 1 plaats, in de tot rechtszaal omgebouwde grote zaal van de Senaat. Regeringscommissaris en krijgsauditeur Stöber, niet vies van enige theatraliteit, leidt de ondervragingen. Op 2 maart begint het eigenlijke proces waarbij Gabriëlle de doodstraf krijgt en mevrouw Collet tot 15 jaar dwangarbeid wordt veroordeeld. Gabriëlle stelt alles in het werk om de rechters te doen inzien wat ze die oude mevrouw, die volgens haar overigens helemaal niet medeplichtig is, aandoen. 's Anderendaags wordt Gabriëlles vonnis bekrachtigd, maar mevrouw Collet zal worden vrijgelaten “zodra men het zegt”. Dat duurt nog tot eind april. In de regel werden terdoodveroordeelden geëxecuteerd de nacht volgend op de veroordeling. Bij Gabriëlle duurt de onzekerheid

nog bijna een maand. Ze weigert een gratieverzoek in te dienen. Ook namen van medewerkers weigert ze te noemen, hoewel ze weet dat ze daarmee de doodstraf kan vermijden. Een uitiem gratieverzoek door Hélène, haar zus, bij de gouverneur-generaal wordt ook verworpen. In de Nationale Schietbaan (\*) klinkt op 1 april 1916, om twintig voor zeven 's morgens het salvo. Gabriëlle wordt ter plaatse begraven, onder een houten kruis met nummer.

*“BEKANNTMACHUNG: Bij vonnis van 2 maart 1916 van een Veldkrijgsraad is Gabriëlle Petit, verkoopster te Molenbeek, wegens krijgsverraad bestaande in verspieding, ter dood veroordeeld. Beschuldigde Petit heeft naar eigen bekentenis tegen goede bezoldiging een dienst van verspieding op den spoorweg ingericht en gedurende verscheidene maanden de inlichtingen, door haar bespieders aangebracht, aan de vijandelijken inlichtingendienst overgemaakt. Het vonnis tegen haar uitgesproken, is voltrokken. Brussel, den 1e April 1916.”*



Deze mededeling verspreidt Generaloberst Freiherr von Bissing, Duitse bestuurder van het bezette België, op 2 april 1916.

In tegenstelling tot de terechtstelling van Edith Cavell (12 oktober 1915) wordt aan die van Gabrielle Petit voor de verdere duur van de oorlog geen ruchtbaarheid gegeven. Toch verleent koning George V haar al in 1917 het Honorary Membership of the Military Division of the Order of the British Empire. Dit is het jaar waarin de onderscheiding voor het eerst wordt uitgereikt.

Op 27 mei 1919 om acht uur 's avonds graaft men op de Nationale Schietbaan de kist met het stoffelijke overschot van Gabrielle weer op. Twee dagen later ligt ze opgebaard in het gemeentehuis van Schaarbeek. Op de begrafenisdienst, opgedragen door kardinaal Mercier, zijn alle Belgische regimenten met een afvaardiging aanwezig. Ministerpresident Delacroix houdt een rede die hij besluit met “Vrouwen van België! Vanaf nu is Gabrielle Petit uw nationale heldin!” Na deze woorden speldt koningin Elisabeth het Ridderkruis van de Leopoldsorde op het rouwkleed. Achter de kist stappen vertegenwoordigers van de Belgische

en Britse koningshuizen; meer dan 3000 Belgen die tijdens de oorlog als politieke gevangenen in Duitsland vastzaten, zien hoe 380 kransen uit Frankrijk en Groot-Brittannië haar graf als een heuvel bedekken. Ze is écht een heldin geworden voor dit romantisch denkend en voelend ras [dat zijn wij dus!], merkt Heirich Binder in “Spionagezentrale Brussel” op. In juli 1923 onthult koningin Elisabeth een standbeeld voor Gabrielle Petit op het Sint-Jansplein in Brussel (\*\*). Het beeld is het werk van de kunstenaar Egide Rombaux (1865-1942). De ambassadeur van Frankrijk onderscheidt haar postuum met la Croix de la Légion d' Honneur.

(\*) In 1859 aangelegd op het Daillyplein. Om schutters toe te laten over langere afstanden (600 meter) te kunnen oefenen, begon men in 1886 de bouw van een nieuwe infrastructuur aan wat nu de August Reyerslaan heet. De Duitse bezetter maakt er tijdens Wereldoorlog I en II gebruik van als executieoord. In 1963 wordt het gebouw gesloopt om plaats te maken voor het huidige VRT-RTBF complex. Op het terrein ligt trouwens het in het vergeetboek geraakte

“Ereperk de Gefusilleerden”. (foto's) – Uit “Slagschaduw”, David Van Reybrouck, p. 35: “Regenvlagen en hagelbuien wisselden elkaar af, met tussendoor kwartiertjes zon. Het Ereperk was een vergeten kerkhofje dat verscholen lag achter de gebouwen van de openbare omroep; het was de plaats waar tot in de jaren zestig de Tir national had gestaan, de oude nationale schietbaan. In '14-'18 bezetten de Duitsers het uitgestrekte domein: het werd de plek waar ze hun executies uitvoerden (...) Van dat alles bleef alleen nog dit treurige ereperkje over, een morzel gronds waar het nooit meer echt lente werd.”  
(\*\*) Uit “Slagschaduw”, David Van Reybrouck, p. 192: “Maanden geleden las ik in de kranten van toen. Het moet een uitzonderlijk feestelijke dag geweest zijn. Koningin Elisabeth en prinses Marie-José waren erbij, ministers hielden redevoeringen, ambassadeurs legden kransen neer, burgemeester Max en zijn schepencollege stonden in ambtsuniform op een speciale tribune, een koor van zevenhonderd kinderen had gezongen: de Brabançonne, uiteraard, en Ceux qui sont morts pour la patrie. Daarna was een optocht van tweeduizend scholieren langs het beeld getrokken, de straten hingen vol vlaggen.”

(wordt vervolgd) (F.R.)

## MENTIONED IN DESPATCHES

17 juni 2009 – Zonnebeke: de Nieuw-Zeelandse minister van Arbeid en Voedselveiligheid Kate Wilkinson, brengt een privé-bezoek aan “Passchendaele 1917”. Waimakariri, waar zij woont, is recentelijk verbroederd met Zonnebeke als erkenning voor de diensten verleend door de omgekomen Nieuw-Zeelandse militairen. De nieuwe Belgische consul in Christchurch, Lieve Bierque, schenkt twee kunstwerken aan de gemeente Zonnebeke. (Bron: www.wo1.be)

17 juni 2009 – Londen (VK): de Belgische ambassadeur Jean-Michel Veranneman de Watervliet stuurt Harry Patch een verjaardagsbriefje, samen met een doos Belgische chocolade en een boek met luchtfoto's van België voor zijn 111de verjaardag. ‘Zijn familie heeft mij verteld dat we hem daarmee een plezier zouden kunnen doen. Lezen begint stilaan wat moeilijker te worden, maar een fotoboek en chocolade zou hij zeker nog kunnen appreciëren’, legde de ambassadeur gisteren uit. In 2008 bezocht de ambassadeur Patch in het

verzorgingstehuis in het graafschap Somerset n.a.v. zijn 110de verjaardag. (Bron: www.wo1.be)

26 juni 2009 – Ieper: het Engels nationaal cricket team is te gast in Ieper om een moment van bezinning en teambuilding in te lassen, enkele dagen vóór een belangrijke wedstrijd tegen Australië. Tijdens hun bezoek aan Ieper legt het team ondermeer symbolisch een cricketbal neer op het graf van één van hun voorgangers, een Engelse cricketspeler die sneuvelde in het Ieperse tijdens Wereldoorlog I (Oxford Road Cemetery, St.-Jan). De cricketbal krijgt een ereplaatsje in het IFFM. In de vooravond woont het team de Last Post aan de Menenpoort bij. ‘s Anderendaags brengt een delegatie van de English Cricket Board (het bestuur) een kort bezoek aan het In Flanders Fields museum om er de kleine tijdelijke tentoonstelling over ‘Cricketers in WO1’ te openen. (Bron: www.wo1.be)

28 juni 2009 – Langemark: op de Duitse militaire begraafplaats organiseren de

Connaught Rangers Association en de Ulster Defence Regiment Home Countries Association een speciale plechtigheid, muzikaal begeleid door de Irish Regimental Pipers. De samenwerking van zowel Noord-Ierse, Zuid-Ierse en Duitse verenigingen maakt hiervan een unieke bijeenkomst. (Bron: www.wo1.be)

10 juli 2009 – VK: de enige zoon van Sir Douglas Haig, George Alexander Eugene Douglas Haig, overlijdt op 91-jarige leeftijd. In de jaren '60 schreef hij het boek “My Father's Son”. Hij was een talentvol schilder. Tijdens de Tweede Wereldoorlog diende hij bij de Royal Scots Greys en werd krijgsgevangen genomen. Hij verbleef in de beroemde burchten Colditz en Königstein, kampen voor hogere officieren. In 2006 verzette hij zich tegen de algemene amnestie voor de ‘Shot at Dawn’-soldaten. (Bron: The Independent)

13 juli 2009 – Bicester (Oxfordshire, VK): de partner van Staff Sergeant Andrew McFarlane plaats een gedicht van haar man, dat hij in een opwelling schreef nadat



8 van zijn makers waren omgekomen in Afghanistan, op de sociale netwerksite Facebook. Het gedicht gaat de wereld rond. (Bron: BBC News)

#### *Sunset Vigil*

*The news is spread far and wide  
Another comrade has sadly died  
A sunset vigil upon the sand  
As a soldier leaves this foreign land*

*We stand alone, and yet as one  
In the fading light of a setting sun  
We've all gathered to say goodbye  
To our fallen comrade who's set to fly*

*The eulogy's read about their life  
Sometimes with words from pals or wife  
We all know when the CO's done  
What kind of soldier they'd become*

*The padre then calls us all to pray  
The bugler has Last Post to play  
The cannon roars and belches flame  
We will recall, with pride, their name*

*A minute's silence stood in place  
As tears roll down the hardest face  
Deafening silence fills the air  
With each of us in personal prayer*

*Reveille sounds and the parade is done  
The hero remembered, forgotten by one  
They leave to start the journey back  
In a coffin draped in the Union Jack*

15 juli 2009 - Brussel: Het Vlaams Regeerakkoord wordt goedgekeurd in het Vlaams Parlement. In het hoofdstuk "Ill. Inzetten op een warme samenleving luik" lezen we bij "Toerisme": "De Vlaamse Regering zal, in het kader van een beleidsdomeinoverschrijdend plan rond '100 jaar Grote Oorlog', initiatieven in Vlaanderen nemen en ondersteunen die inspelen op de eeuwherdenking van de Eerste Wereldoorlog specifiek in de frontstreek. Dat wervend project wordt met toerisme als trekker - als een hefboom gebruikt in het beleid voor toerisme, cultureel en onroerend erfgoed, wetenschappelijk onderzoek, internationaal beleid, en onderwijs en vredeseducatie. De omroepen worden daarbij actief betrokken en er wordt een projectloket opgezet, dicht bij de relevante plaatselijke netwerken en cruciale actoren." (Bron: Vlaams Parlement.) De

minister voor Toerisme, Geert Bourgeois, blijft in principe op post tot ... 2014.

17 juli 2009 – *Diksmuide*: Gerard, Maria en André Museeuw, die zowat de "huisbewaarders" van de Duitse militaire begraafplaats te Vladslo zijn, ontvangen uit handen van de Duitse ambassadeur het Bundesverdienstkreuz voor hun jarenlange inzet.

18 juli 2009 – *Ovingdean (Brighton, VK)*: de oudste man ter wereld, Henry Allingham, overlijdt op de gezegende leeftijd van 113 jaar. Hij was de oudste veteraan bij de Royal Naval Air Service, later - samen met het Royal Flying Corps - omgevormd tot de Royal Air Force (1918). Allingham ging tot zijn vijftiende naar school en was tewerkgesteld in een autofabriek toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak. De eerste maanden van de oorlog bouwde hij vrachtwagens om, om ze geschikt te maken voor de oorlogsinzet. Toen zijn moeder stierf in mei 1915 besloot hij in dienst te gaan nadat hij gefascineerd een vliegtuig rond een watertoren had zien cirkelen. Hij vloog mee als verkenner en werkte aan de primitieve vliegtuigen. Hij maakte de slag om Jutland mee en geraakte gewond bij de Derde Slag om Ieper. Na de oorlog werkte hij in een Ford-fabriek. Toen één van zijn dochters stierf in 2001, dreigde Henry weg te kwijnen in een bejaardentehuis. Een gezondheidsinspecteur, Dennis Goodwin, voelde aan dat de Britse oudstrijders niet de zorg kregen om hun trauma's te verwerken. Hij startte met het organiseren van slagveldreizen voor veteranen en moedigde Henry aan om journalisten en scholen op te zoeken om te getuigen. Samen met Goodwin liet hij zijn verhaal optekenen in "Kitchener's Last Volunteer" waarvoor Prince Charles het voorwoord schreef. In oktober 2006 ontmoette Allingham de laatste Duitse oud-strijder Robert Meier (1897-2007). Op 11 november 2008 woonde hij een plechtigheid bij te Londen in aanwezigheid van Harry Patch en Bill Stone (Groot-Brittannië's laatste WO I-matros). In juni woonde hij nog een verjaardagsfeestje bij op HMS President te Londen, georganiseerd door de Royal Navy. Hij overleed te Brighton en werd er op 30 juli begraven. (Bronnen: AP - BBC News - Wikipedia)

20 juli 2009 – *Diksmuide*: het helikopterbedrijf "Heli Promotions" start met vluchten boven de voormalige frontstreek, van Nieuwpoort tot Mesen. Er zijn vluchten van 30, 45 of 60 minuten. Prijzen variëren van € 275 tot € 2.385. De zaakvoerder werd 3 dagen later gegijzeld bij de helikopterontsnapping van 4 gedetineerden uit de gevangenis van Brugge. (Bronnen: www.battlefields.be - Belgische pers).

21 juli 2009 – *Horst Howe (73)*, de voormalige chef van de "Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge", krijgt de hoogste Duitse onderscheiding, het Bundesverdienstkreuz. Hij werkte sedert 1964 voor de Duitse oorlogsbegraafplaatsen en was van 1970 tot 2007 verantwoordelijk voor Noord-Frankrijk en de vier Duitse begraafplaatsen in West-Vlaanderen. (Bron: www.wo1.be)

25 juli 2009 – *Wells (VK)*: Harry Patch overlijdt. Zie het artikel eerder in dit nummer.

31 juli 2009 – *Passendale*: op Tyne Cot Cemetery houden de "Passchendaele 1917 Pipes & Drums", i.s.m. het William Redmondgenootschap vzw, een herdenkingsplechtigheid ter nagedachtenis aan Harry Patch. De datum is tevens de eerste dag van de Derde Slag om Ieper waarvan hij de laatste overlevende was. (Bron: forumeerstewereldoorlog.nl)

5 augustus 2009 – *VK*: de Britse alternatieve rockband "Radiohead" brengt een speciale song uit n.a.v. het overlijden van Harry Patch: "Harry Patch (In Memory Of)". De song, opgenomen in een abdijs, kan u voor £ 1 downloaden via de link <http://download.waste.uk.com/Store/did.html>. De opbrengst is bestemd voor de Royal British Legion.

*i am the only one that got through  
the others died where ever they fell  
it was an ambush  
they came up from all sides  
give your leaders each a gun and then  
let them fight it out themselves  
i've seen devils coming up from the  
ground  
i've seen hell upon this earth  
the next will be chemical but they will  
never learn"*

# 90, 95 JAAR NA

## Een confrontatie van data

32.10

2009 is een “interessant” jaar voor WO I-geschiedenisjagers. We herdenken de 90ste verjaardag van het officiële einde (alhoewel, lees maar verder...) van de Eerste Wereldoorlog (op 11 november 1918 was er enkel de wapenstilstand) en de 95ste verjaardag van het begin. Een zoektocht her en der levert boeiende lectuur op als we de tijdspanne van 5 jaar in één ruk overbruggen.

**Zondag 28 juni 1914:** de negentienjarige Gavrilo Princip (lid van “De Zwarte Hand”, een geheime nationalistische Bosnisch-Servische groepering) vermoordt in Sarajevo, geholpen door het toeval, met een Belgisch “FN Model 1910”-pistool (afgeleverd in Belgrado) de Oostenrijkse troonopvolger aartshertog Franz Ferdinand en zijn vrouw gravin Sophie Chotek toen ze een bezoek wilden brengen aan officieren die eerder die dag bij een mislukte aanslag op hun autokonvooi gewond geraakten. Het pistool dook enkele jaren geleden op en bevindt zich nu in het militair-historisch museum van Wenen.

*Die dag ziet Aribert Heim het levenslicht. In 1941 voert hij als arts in het concentratiekamp Mauthausen gruwelijke experimenten uit op gevangenen die hem de bijnaam “Doktor Tod” en “Mini Mengele” opleveren. Hij verdween in 1962 en zou in 1992 in Cairo zijn overleden.*

Herman van Veen maakte in 1981 over de aanslag het liedje “Princip” (album: “Iets van een Clown”). De Schotse rockband “Franz Ferdinand” (oorspronkelijk genoemd naar een renpaard “Archduke Ferdinand”) weidde in 2004 een song aan de aanslag: “All For You, Sophia”.

### Herman van Veen: “Princip”

*Nadat de aanslag was mislukt  
Door tegenslagen en paniek  
Zat Cavrillo Princip in een cafe*

*Achter een glas slivovitz  
Te wachten op de politie  
Hij hield zijn hand om een pistool*

*En overdacht zijn leven  
Er was geen man, er was geen vrouw  
Er was niets, er was niemand  
Die er een stuiver voor zou geven  
Nog nooit iets verholpen  
Nooit iets betekend  
Altijd weer niets  
Alles mislukt  
De mensen zijn zwak  
Of dom en onwetend*

*Want wie gaat er echt  
Onder het onrecht gebukt*

*Keizers teren op hun volk  
Als honingzwammen op een boom  
Cavrillo Princip droomt ervan  
Zo'n zwam koelbloedig stuk te slaan  
Voor wie een doel zoekt of een doelwit  
Is er altijd wel een ideaal  
Om voor te sterven*

*De limousine rijdt verkeerd  
Zodat de hertog net passeert  
Als Cavrillo het cafe verlaat  
En oog in oog met de vijand staat  
Hij schiet vanaf twee meter  
Franz Ferdinand zakt in elkaar  
En tracht zijn vrouw te troosten  
Het is niets, het is niets  
Het is niets, het is niets  
En veegt het bloed weg  
Uit zijn mondhoek*

*Nog nooit iets verholpen  
Nooit iets betekend  
Altijd weer niets  
Alles mislukt  
De mensen zijn zwak  
Of dom en onwetend  
Want wie gaat er echt  
Onder het onrecht gebukt*

### Franz Ferdinand: “All For You, Sophia”

*Bang bang, Gavrilo Princip  
Bang bang, shoot me Gavrilo  
Bang bang, the first six are for you  
Bang bang, the seventh is for me  
Bang bang, Gavrilo Princip  
Bang bang, Europe's going to weep  
All for you, all for you, all for you,*

*Sophia (x4)*

*Bang bang, history's complete  
Bang bang, shoot me Gavrilo  
Bang bang, the first six are for you  
Bang bang, the seventh is for me  
Bang bang, Gavrilo Princip  
Bang bang, shoot me Gavrilo  
All for you, all for you, all for you,  
Sophia (x4)*

*The Black Hand holds the gun  
The devil takes his run  
Urban, take the Appel Quay  
It's June the twenty-eighth  
The seventh was for me*

*Bang bang, Gavrilo Princip  
Bang bang, shoot me Gavrilo  
Bang bang, the first six are for you  
Bang bang, the seventh is for me  
Bang bang, Gavrilo Princip  
Bang bang, shoot me Gavrilo*

**Zaterdag 28 juni 1919:** in Versailles ondertekent de Duitse delegatie, na het geallieerde dreigement om het land te bezetten, het Verdrag van Versailles. Er zouden nog verdragen getekend worden met voormalige Duitse bondgenoten in Parijse voorsteden: Saint-Germain (Oostenrijk, september 1919), Neuilly (Bulgarije, november 1919), Versailles (paleis Trianon: Hongarije, december 1919), Sèvres (Turkije, augustus 1920). De conferentie was op 18 januari 1919 begonnen. Op 10 januari 1920 zou het verdrag in werking treden. De oorlogstoestand werd pas definitief opgeheven door een Duits-Saoedisch vriendschapsverdrag van 26 april 1929. Het koninkrijk Hedjas (later opgenomen in Saoedi-Arabië) had namelijk het verdrag niet geratificeerd. Er vloeiden uit het Verdrag van Versailles, naast het inkrimpen van het Duits grondgebied en overdracht van kolonies, enorme eisen tot herstelbetalingen voort die Duitsland een economische dreun gaven. Het Verdrag zou door de machtsovername van voormalig Gefreiter Adolf Hitler in 1933 zijn uitwerking verliezen.

**Donderdag 6 augustus 1914:** nabij Luik, in het plaatsje Vottem, komen 22 Belgische en 11 Duitse soldaten om bij een confrontatie. De lijkjes worden gefotografeerd bij tabaksrook om de ontbindingsgeur te verdrijven. De glasplaatjes van de Belgische gesneuvelden komen in 2003 vanuit Nederland in het IFFM terecht. Nederlanders hadden ze gekocht op een rommelmarkt in Tongeren. In 2004 maakt kunstenaar Hans Op de Beeck in het In Flanders Fields Museum de mausoleum-installatie "Determination" waarbij het "Vottem: Requiem" weerklinkt, gecomponeerd door Steve Houben. De première vindt plaats op 28 juni 2004.

*In 1999 opent de federale overheid een gesloten asielcentrum in Vottem. Het komt regelmatig (negatief) in het nieuws. Er zijn beschuldigingen van mishandelingen. Eind*

*2008 pleegt een Servische (...) asielzoeker er zelfmoord.*

**Woensdag 6 augustus 1919:** premier Lloyd George leest in het Britse lagerhuis een verklaring van de koning voor waarin een aantal militairen een toelage ontvangen voor het dragen van hun nieuwe titel. Veldmaarschalk Sir Douglas Haig wordt "Earl" en ontvangt hiervoor £ 100.000, generaal Sir Herbert Plumer mag de titel "Baron" dragen en ontvangt £ 30.000. Vice-Admiral Sir Roger Keyes, die in april 1918 de operatie in Zeebrugge leidde, mag zich ridder noemen (Baronet). Hij ontvangt £ 10.000. Veldmaarschalk Lord John French (opperbevelhebber van de BEF tot december 1915) krijgt een toelage van £ 50.000. Op dat ogenblik is hij opperbevelhebber van het Britse leger in Ierland.

**Maandag 19 oktober 1914:** er komt een einde aan de opmars / terugtrekking van de oorlogvoerende legers vóór de poorten van Ieper. De Eerste Slag om Ieper begint.

**Zondag 19 oktober 1919:** de stad Parijs ontvangt uit handen van de Franse president Raymond Poincaré, het "Croix de guerre". In oktober 1917 was de onderscheiding voor het eerst uitgereikt aan de Franse stad Dunkerque. Poincaré bevoel als eerste minister in 1923 de bezetting van het Ruhrgebied toen Duitsland aankondigde de herstelbetalingen niet meer te kunnen honoreren.

Ook op 19 oktober 1919 haalt Cassel maarschalk Foch, die in oktober 1914 en april 1918 zijn hoofdkwartier vestigde op de Casselberg, "triumfantelijk" in. (P.Br.)

## OORLOG EN DODEN.

Na 90 jaar was er in de gemeenten weer wat aandacht voor de eigen doden door de oorlog 1914-1918. Zo gingen we enige gedenktekens nader bekijken. Vlakbij zagen we boven de lijst van de omgekomen militairen het opschrift "De stad Wervik aan hare helden". Wij vinden de benaming helden overdreven, vooral omdat we weten dat er een paar burgers vernoemd staan die in familiekring stierven. Toeristische brochures vermelden daar het monument voor de oorlogsslachtoffers. Die benaming lijkt ons te zwak, want de opgesomde militairen en burgers waren door de oorlog meer dan have en goed kwijt, ze verloren hun leven! In Kortrijk zagen we bovenaan een lijst namen het opschrift "Soldaten". Daarbij vragen we ons af of er uit die stad met een regimentsschool geen officieren en onderofficieren en korporaals omkwamen. In Poelkapelle lazen we op het gedenkbord in de kerk "Gesneuvelde soldaten" en

wat lager "Gesneuvelde burgers". Het woord sneuvelen staat daar als synoniem voor "omkomen" of "sterven", in een algemene betekenis. Vroeger keken ze niet zo nauw... Nu heeft dat werkwoord een bijzondere betekenis: omkomen in een oorlog. En nog meer bepaald: omkomen in een gevecht daarin: een militair sneuvelde als hij op het slagveld op slag dood was. De heemkundige kring van een Oost-Vlaamse gemeente maakte een onderscheid tussen de zogenaamde gesneuvelden. Dit werd aangeduid met afkortingen: DOS, DOW, KIA, MIA. Bij het eerste letterwoord dacht ik aan een Franse benaming uit die tijd: Dépot d'ouvriers... Verder kwam ik niet. Ik begreep ook niet waarom ze nu nog Franse termen gebruikten. De Vlaamse frontsoldaten waren in de oorlog al ontstemd omdat er "Mort pour la Belgique" op grafkruisen van Vlamingen stond. Bij de derde afkorting wist ik dat er Engels gebruikt werd. Het

systeem was nu duidelijk: died of sickness, died of wounds, killed in action, missing in action. Ik begrijp die uitdrukkingen maar ik begrijp niet waarom men die hier in dit verband gebruikt. Moet het lot van Vlamingen (of Fransen of Duitsers) in het Engels uitgedrukt worden?

In Menen hadden we geen Engels nodig om de 109 (feitelijk 108) van op het gedenkteken te onderscheiden. Onder die oorlogsdoden zijn er 59 gesneuveld, 20 bezweken aan verwondingen en 20 bezweken aan ziekte, 3 stierven in onduidelijke omstandigheden, 3 kwamen om bij ongevallen en 2 bij twisten. Van een zekere Lammers kon het sterfjaar en de doodsoorzaak nog niet achterhaald worden.

Intussen weten we dat er in Poelkapelle 14 gesneuvelden waren, de helft van op de lijst militairen op het gedenkbord. (R.V.V.)

# FRONTZICHT

Een overzicht van de belangrijkste tentoonstellingen

## Tot 20 september 2009:

*Tijdelijke tentoonstelling "Oorlogs(ge)zichten".*

De Belgische kunstenares Virginie Cornet werd getroffen door het lijden van de soldaten uit de Grote Oorlog. Ze werkte een subtiel fotografisch spel tussen aangezicht, voorwerp en pijn uit. Dankzij deze dialoog wist ze heel emotionele beelden te creëren en kon ze haar visie van de oorlogsgruwel illustreren.

Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, Brussel – [www.klm-mra.be](http://www.klm-mra.be)

## Tot 27 september 2009:

*Goeëd ènoeg voe de soldaat'n. Het verhaal van de dorst in de Grote Oorlog.*

Deels permanente deels tijdelijke tentoonstelling over brouwers die brouwen en soldaten die drinken.

Mout- & Brouwhuis de Snoek, Alveringem (gehucht Fortem) – [www.desnoek.be](http://www.desnoek.be)

## Tot 4 oktober 2009:

*Artist in residence: Camiel Van Breedam.*

Installatie "J'ai rendez-vous avec vous (7x7)" in het museum. Overzichtstentoonstelling in de westervleugel van de Lakenhallen.

In Flanders Fields Museum, Ieper – [www.inflandersfields.be](http://www.inflandersfields.be)

## Van 24 oktober 2009 tot 3 januari 2010:

*Oorlogsgetuige: Louis Raemaekers (1869-1956)*

Oorlogswerk van de politieke cartoonist voor de Nederlandse krant "De Telegraaf".

In Flanders Fields Museum, Ieper - [www.inflandersfields.be](http://www.inflandersfields.be)

## Van 24 oktober 2009 tot 3 januari 2010:

*Van 'Heiligabend 1914' tot 'X-mas 1918'.*

Kersttaferelen van kerstobjecten uit de oorlogstijd.

In Flanders Fields Museum, Ieper - [www.inflandersfields.be](http://www.inflandersfields.be)

## Tot 31 oktober 2009:

*Horrible Trenches™: Terrible Trenches Exhibition.*

Tentoonstelling voor jong en minder jong over het leven in de loopgraven met "experimenteermogelijkheden".

Imperial War Museum, Londen – [www.iwm.org.uk](http://www.iwm.org.uk)

## Tot 11 november 2009:

*Lullaby - nog één keer slapen.*

Een nieuwe kijk op het oude Gastenboek.

Talbot House, Poperinge – [www.talbothouse.be](http://www.talbothouse.be)

## Tot 13 december 2009:

*Mobilisation générale!*

14-18 dans la bande dessinée

Historial de la Grande Guerre, Péronne (F) – [www.historial.org](http://www.historial.org)

32.12

## VOORUITBLIK / KORT

**18 september 2009:** VIFF-nocturne "Till we meet again, a tribute to Jim Robinson". Zie de afzonderlijke uitnodiging.

**Maandag 28 september 2009:** boekvoorstelling "Odon, oorlogsdagboek van een IJzerfrontsoldaat". Om 20.00 u.: speciale Last Post (Menenpoort), om 20.20 u.: onthulling vitrinekast Grenadiers, aansluitend boekvoorstelling en receptie (IFFM).

**Zaterdag 3 oktober 2009 van 09.30 u. tot 17.00u.:** studiedag voor leerkrachten Nederlandstalig onderwijs (Foyer, Lakenhallen Ieper). Voorbehouden voor leerkrachten.

**Donderdag 8 oktober 2009 om 20.15 u.:** boekvoorstelling "Elsie and Mairi Go To War. Two extraordinary Women on the Western Front" (Diane Atkinson) (Conferentiezaal 2de verdieping, Stadhuis Ieper).

**17 oktober 2009:** daguitstap naar Nederland met bezoek aan de fototentoonstelling te Harderwijk over de Belgische geïnterneerden, een Remembrance, bezoek aan het ballingsoord van Keizer Wilhelm II te Doorn. Raadpleeg de uitnodigingsbrief.

**Dinsdag 10 november 2009 om 20.15 u.:** "De Elfnovemberlezing: Robert Fisk" (Koninklijke Zaal, Lakenhallen)

**Donderdag 19 en vrijdag 20 november:** "Oorlogsliteratuur in het Nederlands". Programma ontvangt u per afzonderlijke brief.



[www.vriendeninlandersfields.be](http://www.vriendeninlandersfields.be) - [info@vriendeninlandersfields.be](mailto:info@vriendeninlandersfields.be)

Vrienden In Flanders Fields Museum